

Amar Nath and others v. Gram Panchayat Ranwan and another
(Harbans Singh, J.)

ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੀ।

ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਲਜ਼ੇਬਾ

ਐਕਸ ਐਸ ਐਕਸ

ਅਪੀਲੀ ਸਿਵਲ

v.....

ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੇ.

ਅਮਰ ਨਾਥ ਅਤੇ ਹੋਰ , - ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਰੰਨਵਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ , - ਜਵਾਬਦੇਹ

ਰੈਗੂਲਰ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1583 of 1962.

29 ਮਾਰਚ 1967 ਈ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਲੇਜ ਕਾਮਨ ਲੈਂਡਜ਼ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ (1961 ਦਾ XVIII)- ਐੱਸ. 2(ਜੀ) ਅਤੇ 4- ਕਿਸੇ ਨੌਕਰ ਜਾਂ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਬਜ਼ ਕਰਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਸਹਿ-ਸ਼ੇਅਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਮਲਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ—ਕੀ ਸ਼ਮਲਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ—ਪ੍ਰਫਿਦਾਰ—ਦੀ ਸਥਿਤੀ—ਕੀ ਇਸ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਪਾਸੀ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹਨ—ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ—ਕੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ' ਸ਼ਮਲਤ ਦੇਹ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ , ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਹਿ-ਸ਼ੇਅਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇੱਕ ਸਹਿ-ਸ਼ੇਅਰ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਮਲਤ ਦੇਹ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ , ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਰਹੇਗਾ, ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸਹਿ-ਸ਼ੇਅਰ ਸ਼ਮਲਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰਕ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਸਹਿਭਾਗੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਨੌਕਰ ਜਾਂ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਬਜ਼ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸ਼ਮਲਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਮਲਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਦਾ ਕੇਸ ਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਲੇਜ ਕਾਮਨ ਲੈਂਡਜ਼ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ,

Amar Nath and others v. Gram Panchayat Ranwan and another
(Harbans Singh, J.)

1961 ਦੀ ਧਾਰਾ 4(3) ਦੀ ਧਾਰਾ (ii) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਬਜ਼ਾਧਾਰੀ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਮਾਮੂਲੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁਆਫ਼ਿਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀਆਂ ਘੱਟ ਜਾਂ ਘੱਟ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹ

LLR. Punjab and Haryana . (1968)1

ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਬਜ਼ਾਧਾਰੀ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਕਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਅਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਆਇ। ਉਹ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4(3) ਦੀ ਧਾਰਾ (i) ਦਾ ਲਾਭ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹਨ।

1962, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸਬ-ਡਿਵੀਜ਼ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ, ਮਿਤੀ 25 ਸਤੰਬਰ, 1962, ਸਬ-ਜੱਜ, ਪਹਿਲੀ ਬੈਂਚ, ਸਮਰਾਲਾ, ਮਿਤੀ 29 ਮਾਰਚ, 1962 ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਣਾ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਰੂਪ ਚੰਦ ।

ਜਵਾਬਦਾਰਾਵਾਂ ਲਈ ਏ.ਐਸ. ਅੰਬਲਵੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ । '

ਨਿਰਣਾ

ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ, ਜੇ.- ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਪੀਲਾਂ (ਰੈਗੂਲਰ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1520 ਅਤੇ 1583 ਆਫ 1962) ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹਨਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਨਿਰਣੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮਰ ਨਾਥ ਦੀ ਅਪੀਲ (1962 ਦਾ 1583 ਨੰਬਰ) ਉਠਾਵਾਂਗਾ।

ਅਮਰ ਨਾਥ ਆਦਿ ਮੁਦਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਿਵਾਦ ਚੱਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇਹ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦਾਖਲਾ ਨਵੀਨਤਮ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਕਾਸ਼ਤ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ, 1882 ਵਿੱਚ ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਕਾਬਲ ਦੁਆਰਾ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਘਿਰ ਮੌਰੂਸੀ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਦਈ ਦੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫਿਦਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਹੀ ਦਾਖਲਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, 1902 ਵਿੱਚ ਨੁਮਾਇਸ਼ P. 4 ਵਿੱਚ, ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਕਲ, ਕਿਰਾਏਦਾਰ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ / ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 1 (1908-9) ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੁਆਫਿਦਰਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨੁਮਾਇਸ਼ ਪੀ. 2 ਵਿੱਚ, ਸਾਲ 1917-18 ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਇਸਮਾਈਲ, ਕਿਰਾਏਦਾਰ-ਤੇ-ਇੱਛਾ, ਨੂੰ ਮੁਫਿਦਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨੁਮਾਇਸ਼ ਪੀ. 15, ਸਾਲ 1945-46 ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਦਾ ਝਗੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 1958-59 ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮੁਦਈਆਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਮੁਆਫਿਦਰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਉੱਠੀ ਹੈ, ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ, - ਵਿਆਪਕ ਇੰਤਕਾਲ

Amar Nath and others v. Gram Panchayat "Ranwan and another
(Harbans Singh, J.)

ਨੰਬਰ 308, ਮਿਤੀ 30 ਮਾਰਚ, 1955 ਨੂੰ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਰੰਨਵਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਮੁਦਈਆਂ ਨੇ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੁਦਈ ਆਦਿ, ਪਿਛਲੇ 12 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲਗਾਨ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮੁਦਈਆਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਰਾਇਆ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ: -

- (1) ਕੀ ਮੁਦਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਤੋਹਫੇ ਜਾਂ ਉਲਟ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ?
- (2) ਜੇਕਰ ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 1 ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੰ. 1 ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਇਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

(3) "ਕੀ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੇਠਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂ, ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਲੇਜ ਕਾਮਨ ਲੈਂਡਜ਼ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1953 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਲੇਜ ਕਾਮਨ ਲੈਂਡਜ਼ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1961,—ਵਿਧੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 16, ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ, 1961 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ) ਐਕਟ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ' ਤੇ / ਰੈਵੇਨਿਊ ਰਿਕਾਰਡ, ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਚਲੇ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਵਿਚ ਦਰਜ ਅਪਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਮਰ ਨਾਥ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨੇ ਇਹ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ 1961 ਦੇ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਮਾਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਵਾਲ ਇੱਕ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਕੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਟੁਕੜਾ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇਹ ਹੈ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਬਨਾਮ ਕੇਸ਼ੋ ਨਰਾਇਣ (1)। ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਖ-ਨੋਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ: -

“ ਉੱਥੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ

ਸਨ

ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ

- (1) 1964 PLR 518

ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ, ਵਿਵਾਦ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਸਕੀਮ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਹਾਇਕ ਕੁਲੈਕਟਰ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਬਦਲ ਹੋਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਮਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਟਾਈਟਲ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੇ

ਨਿਯਮਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

1, ਇਸ ਲਈ, ਮੰਨੋ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

1961 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ਜੀ) 'ਸ਼ਮੀਲਤ ਦੇਹ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (2) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਹਿੱਤ, ਜੋ ' ਸ਼ਮੀਲਤ ਦੇਹ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1961 ਦੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (3) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦੀ ਹੈ: -

“ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ! (a) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦਾ ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ -

(I) ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿਰਲੇਖ! ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਜੋ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਰੈਵੇਨਿਊ ਰੀਕਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਵਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਨ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਢੋਲੀਦਾਰ, ਭੋਡੇਦਾਰ, ਬੁਟੀਮਾਰਾ, ਬਸੀਖੁਓਪਾਹਸ, ਸੌਜੀਦਾਰ, ਮੁਕਰਾਰੀਦਾਰ;

(II) ਸ਼ਮੀਲਤ: ਦੇਹ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਦੇਣਯੋਗ ਉਪਕਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੁਆਰਾ।

ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ - ਕੀ ਮੁਦਈ ਦਾ ਕੇਸ, ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਉਪ ਧਾਰਾਵਾਂ (3) ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਵਾਦ (i) ਅਫਿਦ - (ii) ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦਾ)।

ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਾਵਾਂਗਾ ਕਿ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਕੇਸ ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੀ ਧਾਰਾ (ii) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੁਦਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਵ-ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ

ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੇਠਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਕਬਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, "ਕੱਟੀ ਵੈਟਿੰਗ ਪੋਜ਼ਸ਼ਨ" ਨੂੰ "ਸਵੈ-ਖੇਤੀ" ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਬਦ "ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਖੇਤੀ" ਵੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਜੀ) ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲਤ ਦੇਹ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਾਮਲਤ ਦੇਹ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

"ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ-

Amar Nath and others v. Gram Panchayat Ranwan and another
' (Harbans Singh, J.)

(ਜੇ)	*	*	*	_____
(ii)	*	*	*	-----
(iii)	*	*	*	-----
(iv)	*	*	*	-----
(v)	*	*	*	-----
(vi)	*	*	*	-----
(vii)	*	*	*	-----

(viii) ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇਹ ਸੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਸ਼ੇਅਰਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। "

"ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇਹ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ , ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਹਿ-ਸ਼ੇਅਰਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ * ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇੱਕ ਸਹਿ-ਸ਼ੇਅਰਰ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। * 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇਹ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਦਾ , ਫਿਰ ਉਹ ਇਸਦੀ ਡੋਜ਼ੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰਹੇਗਾ, ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜ਼ਾਹਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸਹਿ- ਸ਼ੇਅਰਰ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਇੱਕ ਸਹਿ-ਸ਼ੇਅਰਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਹਿ-ਸ਼ੇਅਰਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਹ ਖੁਦ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ?

ਨੌਕਰ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਮਾਸਿਕ ਤਨਖਾਹ ਜਾਂ ਅਸਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਸ਼ੇਅਰਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਉਸਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਅਜੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਹੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਹ - ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਹਿ-ਸ਼ੇਅਰਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਕਿਸੇ ਨੌਕਰ ਜਾਂ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੁਆਰਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ , ਪਰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਰਾਏ ਜਾਂ ਖਰਚੇ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤੇ 12 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮੁਆਫਿਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਹਿ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਵਰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਮੁਆਫਿਦਾਰ ਘੱਟ ਜਾਂ ਘੱਟ, ਉਸੇ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੇ

ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਾਲਕਾਂ ਜਾਂ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੁਆਫਿਦਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਾਟਿੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਜਾਂ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਦਈਆਂ ਦਾ ਕੇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (3) ਦੀ ਧਾਰਾ (ii) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮੁਦਈਆਂ ਦਾ ਕੇਸ ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੀ ਧਾਰਾ (i) ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੀ ਆਵੇਗਾ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਾਲੀਆ ਰਿਕਾਰਡ ਹਨ: ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਸਾਰਥਿਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਵਧੇਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ "ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਢੋਲੀਦਾਰ, ਆਦਿ" ਹਨ।

ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਕਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਮਾਮੂਲੀ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (1) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ) ਅਤੇ (ਡੀ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ: -

“5(1) ਇੱਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ-

- (a) ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਦੋ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ, ਇੱਕ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਸਲ ਵਿੱਚ

Amar Nath and others v. Gram Panchayat Ranwan and another
(Harbans Singh, J.)

ਦਾਦਾ-ਦਾਦਾ ਜਾਂ ਦਾਦਾ-ਚਾਚਾ ਅਤੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ, ਕੋਈ ਕਿਰਾਇਆ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਉੱਥੇ ਦੇ 1 ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਲੱਗਣ ਯੋਗ ਸਮੇਂ ਲਈ ਦਰਾਂ ਅਤੇ ਉਪਕਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਜਾਂ

(b) * * *• x *

(c) * * * x *

(d) ਜੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਜਗੀਰਦਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਨੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਜਗੀਰਦਾਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਜਗੀਰਦਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ;

ਇਸ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।"

ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਹੈ-

“ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਲਈ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਦਰਾਂ ਅਤੇ ਉਪਕਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਧਾਰਾ (ੳ) ਦਾ

ਇੱਥੇ, ਮੁਫ਼ਿਦਾਰ, ਘੱਟ ਜਾਂ ਘੱਟ ਇੱਕ ਜਗੀਰਦਾਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਜਗੀਰਦਾਰ ਅਤੇ ਮੁਫ਼ਿਦਾਰ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਖਾਸ ਪਲਾਟਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲੀਏ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾ ਹਨ। ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਮੁਫ਼ਿਦਾਰਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੁਫ਼ਿਦਾਰ ਸਨ। ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੁਆਫ਼ ਦੀ ਰਸੀਦ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਕੋਈ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇੱਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀਆਂ ਘੱਟ ਜਾਂ ਘੱਟ, ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸਨ। ਇੱਕ ਆਕੂਪੈਸੀ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਕੂਪੈਸੀ - ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ; ਆਦਿ। ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ, ਇਸਲਈ, ਉਹ,, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਰਗਾ ਦਰਜਾ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਰਾਏਦਾਰ,

ਆਕੂਪੈਂਸੀ ਟੈਨੈਂਟਸ (ਵੈਸਟਿੰਗ ਆਫ ਪ੍ਰੋਪ੍ਰਾਇਟਰੀ ਰਾਈਟਸ) ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਉਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਣਗੇ ਪਰ ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਲੇਜ ਕਾਮਨ ਲੈਂਡਜ਼ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1961 ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਇਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਾਂਗਾ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖਾਂਗਾ ਅਤੇ ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਆਨੰਦ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨੁਕਤੇ ਉਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਉਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਿੰਦੂ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਦੋਵਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਲਜ਼ੇਬਾ

ਕੇ.ਐਸ.ਕੇ

ਫੁਲ ਬੈਂਚ

ਸਮਝੇਰ ਬਹਾਦਰ ਪੀ.ਸੀ ਪੀਡਿਤ ਅਤੇ ਪੀ.ਡੀ.ਸ਼ਰਮਾ, ਜੇ.ਜੇ.

»>

ਮੋਤੀਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ, — ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਬਖਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਜਵਾਬਦੇਹ

ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਨੰ. 340 ਆਫ 1964।

ਸਤੰਬਰ 29, 1967

ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰੀ-ਐਪਸਨ ਐਕਟ (1913 ਦਾ 7)- ਐੱਸ. 13 ਅਤੇ 15— ਭਰਾ—ਚਾਹੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਮਤਰੇਏ ਜਾਂ ਸੌਤੇਲੇ ਭਰਾ — ਪੁੱਤਰ—ਕੀ ਮਤਰੇਏ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ — ਕੁਝ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰੀ-ਐਪਟਰ—ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ — ਉਸ ਵਿਕਰੇਤਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰੀ-ਐਪਸਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰੀ-ਐਪਸਨ ਐਕਟ, 1913 ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਭਰਾ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਮਤਰੇਏ ਜਾਂ ਮਤਰੇਏ ਭਰਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਾ ਵਿੱਚ 'ਸੌਤੇ-ਭਰਾ' ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਰਾਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮਤਰੇਏ ਭਰਾ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਬੇਦਖਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ